

Локарєва Галина,

*докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри акторської майстерності
Запорізького національного університету*

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ЗДАТНІСТЬ ДО ТВОРЧОСТІ

Потреба людини змінювати навколишній світ, перетворюючи все у щось незвичне, неповторне: породжувати оригінальні речі, придумувати, знаходити і бачити навколишнє якимось по особливо новому – є внутрішнім спонукачем соціальної активності. Завдяки їй відбувається процес розвитку усіх ланок прогресу людства: політичної, економічної, соціальної, культурної, мистецької. Реалізація цієї потреби забезпечується креативністю як особистісною характеристикою творчої людини.

Креативність (від англійського слова «creativity») – це здатність до творчості, рівень творчої обдарованості, що становить стійку характеристику особистості і проявляється у різних видах діяльності, через які проходить її життя. Креативність - це здатність особистості творити, створювати, привносити щось нове в навколишню дійсність. Креативна людина – це та, хто слухає і чує, дивиться і бачить, придумує і фантазує, роблячи життя яскравіше, цікавіше, покращує життя як своє, так і багатьох людей, своїми знахідками, творчими здобутками.

Створення нового творчого продукту перш за все залежить від особистості, її психологічних характеристик, що забезпечують, безпосередньо, і процес створення нового продукту і результат цього створення. Специфічними властивостями креативної особистості є її оригінальність, творча спроможність, внутрішня потреба бути учасником цього процесу та потреба у досягненні нових рішень.

Осмисленням феномену «креативність особистості» займалися багато дослідників: Т. Амабайл, Ф. Баррон, Д. Богоявленська, В. Вишнякова,

Дж. Гілфорд, А. Маслоу, А.Матюшкін, Р. Мей, Я. Пономарьов, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Р. Стернберг, Б.Теплов, Е. Торренс, З. Фрейд, Д. Харрінгтон та ін. У науковій літературі, присвяченій вивченню феномену креативність, можна знайти декілька підходів до означеної проблеми.

Перший – містить дослідження, які доводять, що креативність є універсальною пізнавальною творчою здібністю. Представники цього напрямку (Дж. Гілфорд, С. Тейлор, Е. Торренс, А. Я. Пономарьов, С. Меднік) розглядають взаємозв'язок між креативністю і інтелектом, когнітивними здібностями і реальними досягненнями. У їх роботах представлено, в основному, вплив інтелектуальних пізнавальних характеристик на здатність продукувати нові ідеї. Дж. Гілфорд при дослідженні креативності, визначив такі інтелектуальні здібності, що характеризують креативність з позиції пізнавального мислення: швидкість виникнення ідей; гнучкість, як здатність перемикатися з однієї ідеї на іншу; оригінальність, як здатність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих, а також допитливість як підвищена чутливість до нового, до проблем, що не викликають інтересу в інших.

Другий – вивчає креативність з позиції особистісно-психологічних та соціальних особливостей. Представниками цього напрямку (Ф. Баррон, А. Маслоу, Д. Б. Богоявленська) було проведено багато експериментальних досліджень, які присвячені створенню «портрета творчої особистості», виявленню властивих їй характеристик, визначенню мотиваційних, особистісних та соціокультурних чинників, що є джерелом креативності і сприяють досягненню результату, як творчого продукту.

Креативність з наукової точки зору розглядається як складне, багатопланове, неоднорідне явище. Психологічну основу креативної здатності становлять: сила внутрішньої мотивації, художньо-естетичне сприйняття, творча уява, творча фантазія та емпатія. Потреба у творчості як найважливіша риса особистості є не що інше, як постійна і сильна потреба у творчій фантазії. Усі ці

характеристики, а саме сильна потреба в діяльності творчої уяви і безпосередня зосередженість на ній, що нерозривно пов'язано з допитливістю і потребою в нових враженнях та втіленні їх у свій творчий продукт. Саме це є детермінантою такої творчої професії як актор, актор театру та кіно.

У дослідженнях креативності «особистісного» напрямку (Ф. Баррон) розглянуто роль мотивації в творчому процесі, а також вплив різних факторів соціального середовища на розвиток креативності. Науковець виокремлює основні складові соціального оточення, які сприяють формуванню та розвитку креативності особистості: низький рівень обґрунтованості власної поведінки, високий ступінь невизначеності, наявність зразка креативної поведінки, створення умов для наслідування творчій поведінці, предметно-інформаційна обізнаність, соціальне підкріплення творчої поведінки.

А. Маслоу, здатність до творчості, розглядає як установку на самореалізацію особистості. Як і Ф. Баррон, робить акцент на мотивації, соціальних цінностях, особистісних рисах творчої людини, що грає головну роль у визначенні творчої поведінки особистості. Творчий процес пов'язаний з самоактуалізацією, реалізацією своїх здібностей та життєвих можливостей в обраній професії. Свій творчий потенціал, за А. Маслоу, особистість найбільш повно може реалізувати через відчуття свободи та спонтанності реалізації творчої ідеї.

Замотивована на творчу діяльність особистість віддзеркалює навколишній світ завдяки художньо-естетичному сприйняттю, не дивлячись в якому виді творчості вона себе реалізує, чи то наукова творчість, чи технічна, чи педагогічна, чи художня тощо. У кожному виді творчої діяльності є естетична складова, яка характеризує творчий витвір за «законами краси» як гармонія, пропорціональність, ... Отже, художньо-естетичне сприйняття як різновид естетичної діяльності є цілеспрямованим процесом цілісного відображення об'єкту перцептивного процесу, завдяки якому відбувається відкриття нового в

житті, пізнання самого себе, втілення нових образів, думок. Художньо-естетичне сприйняття – це той механізм, який забезпечує пізнавальний аспект креативності як соціально-психологічного явища.

В акті творчої уяви присутній «ігровий» компонент, що надає креативній особистості риси «дитячості», а саме реалізації стану «внутрішньої дитини» (О. Філь). Доросла креативна людина дивиться на світ очима дитини, а саме, відсутністю стереотипів, безстрашністю думок, свіжістю поглядів на звичайні речі, вмінням побачити те, що не побачили інші, вмінням здивуватися і відтворити свій подив у своєму витворі. Все це накладається на багатий життєвий та творчий (професійний) досвід, глибокі ґрунтовні знання, вміння аналізувати, синтезувати, екстраполювати. У сукупності єдність дитячих і дорослих новоутворень забезпечує реалізацію творчого задуму креативної особистості. Завдяки творчій уяві людина вимальовує нові оригінальні образи, які втілюються в різні форми матеріального та ідеального творчого продукту. Цей процес відбувається через активне застосування у творчому процесі таких прийомів як гіперболізація, схематизація, типізація, загострення, аглютинація, екстраполяція, аналогія. Реальний результат творчого акту може статися тільки при умові гармонійного поєднання дитячої безпосередності, емоційної нестриманості та дорослої досвідченості, мудрості, розумності.

«Дитячість» проявляється у продукті творчої уяви, якою є фантазія, що змінює дійсність відображену у свідомості особистості через транспозицію всіх елементів реальності. Це дозволяє креативній особистості знаходити нову точку зору на вже відомі факти, а від того має велику художню та науково-пізнавальну цінність. Фантазія забезпечує прогностичну функцію художніх творів, образний матеріал яких набуває реалізації у науково-технічних винаходах.

Емпатія є комунікативним елементом, в системі психологічного забезпечення креативності особистості. Це проникнення у відчуття реципієнта, у переживання, у емоційно-змістовне навантаження об'єкту, що

попадає у креативно-перцептивне поле. Даний термін виник на основі слова "проникнення", застосованого Т. Ліппсом у 1885 році в зв'язку з психологічною теорією впливу мистецтва. Емпатія розглядалася в теоріях вчування Р. Фішера, Бернка, Ліппса. У концепції Р. Фішера емпатія розуміється як особливе внутрішнє переживання, що виникає при спогляданні форм зовнішнього світу. Емпатія (грец. Empatheia - співпереживання) – спосіб сприйняття й розуміння як емоційних станів людей, так і об'єктів і явищ природного світу і творів мистецтва, за допомогою вчування, співпереживання.

Таким чином, "особливі, внутрішні переживання" і стимулюють появу нового, оригінального новоутворення в різних сферах життєдіяльності творчої особистості, яка містить у собі такі риси креативності як незалежність, відвертість розуму, високу толерантність, розвинене естетичне почуття, потяг до краси (А.Олах), що забезпечує особистісну здатність до творчості як креативність.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Естетичні засади розвитку особистості. Мистецтво у розвитку особистості. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. С. 14-16.
2. Локарева Г. В, О .Філь. Казкотерапія в підготовці соціальних педагогів до професійної діяльності: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. 416 с.
3. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогічні науки*. 2012. № 2. С. 127-131.